

Regeringsuppdrag om stärkt systematiskt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck

Mall för synpunkter

Skolverket har fått i uppdrag att stärka det systematiska arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck inom skolväsendet, inklusive förskolan, genom kunskapshöjande insatser och stöd för olika personalgrupper inom förskola och skola. Myndigheten har berett uppdraget och kommer att arbeta med flera olika insatser. Inför detta arbete vill vi gärna träffa personer med kunskap och erfarenhet inom området för att inhämta synpunkter på hur de olika projekten kan utvecklas.

Under mötet presenterades delaktiviteter som omfattar:

- Förskolan.
- Stöd till rektorer och elevhälsa i de obligatoriska skolformerna och gymnasieskolan och motsvarande skolformer.
- Vuxenutbildningen.

Avsändare/aktör:

Riksorganisationen GAPF - Glöm aldrig Pela och Fadime

Delaktivitet 1) Kunskapshöjande arbete inom förskolan

Framtagande av stödmaterial (webbtext) för förskolan. Innehållet syftar till att ge personal i förskolan ökad förståelse för vad hedersrelaterat våld och förtryck innebär och hur förskolan ska agera vid misstanke om att barn riskerar att fara illa.

Synpunkter:

Vi delar er bild av att det behövs en kunskapshöjning kring HRV inom förskolan. Ju tidigare man kan upptäcka att barn är utsatta för HRV desto bättre är det för barnen. Det är viktigt att personalen inom förskolan får lära sig att se signalerna på att ett barn kan vara utsatt för HRV, vilken lagstiftning som gäller samt hur de ska agera vid misstänkt eller bekräftat HRV.

Skolpersonal/förskolepersonal är enligt svensk lag skyldiga att polisanmäla alla misstänkta brott mot barn. Ansvaret för att utreda och bedöma om brott har begåtts ligger hos polisen, inte hos anmälaren. Det bör tydliggöras för anställda inom förskolan så att de agerar i barnets intresse och inte tvekar att anmäla missförhållanden. Stärk benägenheten att polisanmäla HRV-brott

Könsdiskriminering och -segregering ska inte tillåtas i förskolan. Det ska finnas tydliga rutiner för hur man hanterar föräldrar som kräver könsdiskriminering och segregering av barnen eller som kräver att personalen ska kontrollera barnen på olika sätt.

Det ska finnas en rutin för hur man agerar när man misstänker/har vetskap om att ett barn lever i miljö där HRV finns.

Det ska finnas en rutin för hur man ska agera om någon flicka är könsstympad eller man misstänker att någon flicka riskerar att bli det. Könsstympning bör uppmärksammas extra då det endast finns tre domar på snart 40 år.

Det ska finnas en rutin för hur man ska agera när man misstänker att ett barn kan bli bortfört till annat land, t ex för könsstympning eller i samband med en vårdnadstvist.

Det ska finnas ett upparbetat samarbete med socialtjänsten kring barn utsatta för HRV.

Det ska vara tydligt för all personal vart man kan vända sig med frågor när man behöver stöd i situationer som rör misstänkt eller uttalat HRV. Det ska vara till en person med mycket god kunskap om HRV som har barnets och den utsattes perspektiv i fokus.

Vi ser gärna att man regelbundet, minst varje år får utbildning kring HRV

Förskolan/arbetsgivaren ska säkerställa att man inte har anställda som själva lever efter hedersnormer som har kontakt med barn som kan vara eller är utsatta för HRV. Det kan utgöra direkt fara för barnet och vi har många exempel på just detta. Anställda inom förskolan ska följa svensk lagstiftning och inte hedersnormer. Arbetsgivaren som får kännedom om att anställda följer hedersnormer i stället för svensk lagstiftning ska ha en tydlig plan för hur man ska agera, för att skydda utsatta barn.

Devin Rexvid nämnde ett forskningsprojekt om heder i förskolemiljö - titta gärna på det.

Delaktivitet 2) A. Processtöd till rektorer och elevhälsan

Under våren kommer Skolverket att genomföra revideringar av det befintliga stödmaterialet *"Hedersrelaterat våld och förtryck – skolans ansvar och skyldigheter"* på grund av förändringar i styrdokument och lagstiftning. Utifrån det reviderade stödmaterialet kommer en kompetensutvecklingsinsats i form av digitalt processtöd tas fram och erbjudas till målgrupperna under senare delen av 2021.

Synpunkter:

Nedanstående är sådant som vi gärna ser finns med i skolornas systematiska kvalitetsarbete när det gäller HRV:

All personal i grundskolan och gymnasieskolan ska ha utbildning i grunderna om HRV och lagstiftningen kopplat till detta.

Hos varje arbetsgivare ska det finnas en person som har ansvar att återkommande (minst en gång per år) föreläsa om HRV, lagstiftningen, hur man tidigt kan upptäcka barn som är utsatta och hur man ska agera.

Barn som far illa i hemmet anförtror sig ofta åt vuxna de kommer i kontakt med som inte har med våldet och förtrycket att göra, till exempel skol- och förskolepersonal. Det finns emellertid brister i de orosanmälningar som lärare och övrig skolpersonal är skyldiga att göra till socialtjänsten. GAPF:s stödpersoner vittnar om att det förekommer personal inom skolväsendet som relativiserar lidandet hos hedersvåldsutsatta med motiveringen att ”de kommer från en kultur där man behandlar sina barn så” och därför inte anmäler eventuella missförhållanden.

Skolpersonal är enligt svensk lag skyldiga att polisanmäla alla misstänkta brott mot barn. Ansvaret för att utreda och bedöma om brott har begåtts ligger hos polisen, inte hos anmälaren. Det bör tydliggöras för anställda inom kommunen så att de agerar i barnets intresse och inte tvekar att anmäla missförhållanden. Stärk benägenheten att polisanmäla HRV-brott.

Det är viktigt att också orosanmäla pojkar när de utövar HRV, till exempel kontrollerar sina systrar eller kvinnliga kusiner.

Könsdiskriminering och -segregering ska inte tillåtas i grund- och gymnasieskolan. Det ska finnas tydliga rutiner för hur man hanterar föräldrar som kräver könsdiskriminering och segregering av barnen eller som kräver att personalen ska kontrollera barnen på olika sätt.

Det ska finnas en rutin för hur man agerar när man misstänker/har vetskap om att ett barn lever i miljö där HRV finns.

Det ska finnas en rutin för hur man ska agera om någon flicka är könsstympad eller man misstänker att någon flicka riskerar att bli det.

Det ska finnas en rutin för hur man ska agera när man misstänker att ett barn kan bli bortfört till annat land, t ex för könsstympning, barn-/tvångsäktenskap eller i samband med en vårdnadstvist.

Det ska finnas rutin för hur man agerar när pojkar/elever utsätter personal (ofta kvinnlig) eller andra elever för HRV

Det ska finnas ett upparbetat samarbete med socialtjänsten kring elever utsatta för HRV.

Det ska vara tydligt för all personal vart man kan vända sig med frågor när man behöver stöd i situationer som rör misstänkt eller uttalat HRV. Det ska vara en

person med mycket god kunskap om HRV som har barnets och den utsattes perspektiv i fokus.

Man bör återkommande informera föräldrarna om lagstiftningen om barn- och tvångsäktenskap, könsstympning och utreseförbudet.

Alla elever i grundskolan och gymnasieskolan ska bli informerade om olika uttryck för hedersrelaterat våld och förtryck - såsom oskuldsnormer, oskuldskontroller/-intyg/-operationer, myten om mödomshinnan, könsstympning, tvångsäktenskap, begränsningar i livsval, egenmakt över sin sexualitet, rätten till sin egen kropp och vad mänskliga fri- och rättigheter betyder i praktiken. Det ska tas upp återkommande/regelbundet och det är viktigt att tydligt visa vad lagstiftningen säger och vart man kan vända sig om man själv eller någon man känner är utsatt. Detta tas upp både i samhällskunskapen och i lektioner kring Sexualitet, samtycke och relationer.

Man måste tidigt prata om myten om mödomshinnan, redan i mellanstadiet – med både flickor och pojkar.

Det ska vara lätt för eleverna att få information om HRV och lagstiftningen kring det samt information om vart man kan vända sig om man själv eller en vän är/misstänks vara utsatt.

Säkerställ att lagen om skolplikt efterlevs och blir tydligare. Idag begränsas skolplikten av flera undantag. Då barn misstänks hållas kvar utomlands mot sin vilja eller misstänks ha förts utomlands i syfte att giftas bort, könsstympas eller delta i ”uppfostringshem”, ska en långvarig utlandsvistelse inte utgöra skäl för att skolplikten kan åsidosättas. Inför en möjlighet att ålägga vårdnadshavaren vite om denne tillåter eller medverkar till att skolplikten inte efterlevs.

Skolpersonalen bör ha särskild uppmärksamhet kring loven då det finns risk att barn förs bort.

Det ska finnas tydliga rutiner hur man agerar vid längre eller upprepad frånvaro för en elev – utredning bör göras och om misstanke om koppling till HRV finns ska det vara tydligt hur man agerar.

Alla anställda på grundskolan och gymnasieskolan ska veta när de ska orosanmäla till socialtjänsten och när de ska polisanmäla. Det ska vara tydligt att man inte tar kontakt med föräldrarna vid misstanke om HRV.

Inventera antalet barn/ungdomar som förts bort och som riskerar att föras utomlands. Detta är viktigt för att tydliggöra våldet och vidta åtgärder. Det ska alltid göras en uppföljning efter lov för att se om några elever saknas och om det finns misstanke om HRV och eventuellt bortförande ska det finnas tydliga rutiner för hur man agerar.

Vi kan se att många flickor ”försvinner” efter grundskolan. De övergår då från obligatorisk skolgång till frivillig på gymnasieskolan. Säkerställ att skolan följer upp elever utsatta för eller i riskzonen för HRV, så att de barn som förs bort eller tvingas sluta skolan efter grundskolan, till exempel på grund av barnäktenskap och tvångsgiftermål, kan fångas upp. Det kan till exempel ske genom de kontakter som finns mellan Studie- och yrkesvägledarna på grund- och gymnasieskolan.

Arbetsgivaren ska säkerställa att man inte har anställda som själva lever efter hedersnormer som har kontakt med barn/ungdomar som kan vara eller är utsatta för HRV. Det kan utgöra direkt fara för barnet/ungdomen och vi har många exempel på just detta. Anställda inom grundskolan och gymnasieskolan ska följa svensk lagstiftning och inte hedersnormer. Arbetsgivaren som får kännedom om att anställda följer hedersnormer i stället för svensk lagstiftning ska ha en tydlig plan för hur man ska agera, för att skydda utsatta barn.

Skolsköterskan tar upp HRV i de rutinmässiga hälsosamtalen
I de rutinmässiga hälsosamtalen som sker i åk 4 och 7 i grundskolan och första året på gymnasiet ska man ta upp

- HRV och olika typer av HRV
- könsstympning
- vilka rättigheter man har och vad lagen säger
- var man kan få hjälp om man är utsatt för HRV

I de lägre åldrarna pratar man med vårdnadshavarna om könsstympning och informerar om att könsstympning är förbjudet i lag i Sverige.

Kuratorn – kunskap och handlingsplaner
Kuratorerna ska ha fördjupad kunskap om HRV och handlingsplaner för både det akuta och det långsiktiga arbetet med utsatta elever. Elever som är utsatta för HRV mår ofta väldigt dåligt och har ofta en psykisk ohälsa. Elevhälsan är ofta inkopplad men de identifierar inte alltid att eleven är utsatt för HRV utan man sätter in andra insatser än de som skulle behövas.

Kuratorn – förebyggande arbete
Kuratorerna har en viktig arbetsuppgift att arbeta både förebyggande genom projekt som "kärleken är fri" och andra metoder som främjar jämställdhet, där även pojkar innefattas.

Delaktivitet 2) B. Framtagande av webbutbildning

En webbutbildning planeras och genomförs med utgångspunkt i Skolverkets stödmaterial "*Hedersrelaterat våld och förtryck – skolans ansvar och skyldigheter*" och processtödet (delaktivitet 2. A.) Webbutbildningen ska ligga på Skolverkets utbildningsplattform och publicering av webbutbildningen.

Synpunkter:

Vi ser gärna att ni använder er av forskning och utbildare som INTE relativiserar och förminskar det hedersrelaterade våldet och förtrycket då det kan utgöra en risk, ibland en allvarlig risk, för de som utsätts för HRV.

4) Behovsinventering vuxenutbildningen

Målgruppsundersökning för att få kännedom om de olika målgrupperns behov för sitt arbete med att motverka hedersrelaterat våld inom vuxenutbildningen.

Synpunkter:

Vår erfarenhet är att det är vanligt förekommande att personer (kvinnor) som går Sfi är utsatta för HRV. Därför föreslår vi följande:

All personal på Komvux ska ha utbildning i grunderna om HRV och lagstiftningen kopplat till detta.

Det ska vara tydligt för all personal vart man kan vända sig med frågor när man behöver stöd i situationer som rör misstänkt eller uttalat HRV. Det ska vara en person med mycket god kunskap om HRV som har barnets och den utsattes perspektiv i fokus.

Alla elever ska återkommande/regelbundet få information om lagstiftningen kopplad till HRV och om mänskliga fri- och rättigheter. De ska också få information om myten om mödomshinnan och oskuldskontroller/-intyg/-operationer.

Alla elever ska få tydlig information om vart man vänder sig om man själv eller någon man känner är utsatt.

Könsdiskriminering och -segregering ska inte tillåtas i inom Komvux/Sfi. Det ska finnas tydliga rutiner för hur personalen ska hantera situationer där någon kräver könsdiskriminering och segregering.

Arbetsgivaren ska säkerställa att man inte har anställda som själva lever efter hedersnormer som har kontakt med elever inom vuxenutbildningen som kan vara eller är utsatta för HRV. Det kan utgöra direkt fara för den utsatta och vi har många exempel på just detta. Anställda inom komvux ska följa svensk lagstiftning och inte hedersnormer. Arbetsgivaren som får kännedom om att anställda följer hedersnormer i stället för svensk lagstiftning ska ha en tydlig plan för hur man ska agera, för att skydda utsatta personer.

Övrigt:

GAPF har samarbetat med två lärare som båda har mångårig erfarenhet av att framgångsrikt motverka HRV i skolan, Marléne Stenman och Anette Franzén. Vi rekommenderar att ni använder er av deras kompetens och erfarenhet för att konkretisera 1) hur lärare kan lyfta HRV i undervisningen 2) vad lärare behöver för att se, förstå och upptäcka elevers utsatthet och 3) vilket motstånd och vilka hinder som lärare kan känna inför detta arbete.

Vi rekommenderar att ni använder forskningsresultat från och samarbetar med forskare som inte relativiserar och förminska hedersrelaterat våld och förtryck. Att

förminska och relativisera HRV drabbr de utsatta och bidrar inte till att ge dem det stöd och den hjälp de har rätt att få enligt svensk lagstiftning.

Dokumentet skickas till jenny.hasselhuhn@skolverket.se senast den 16 juni 2021

Tack på förhand!

Teresa Fernández Long
Undervisningsråd
Avdelningen Skolutveckling